

ICOMOS-IFLA principi o ruralnim pejzažima kao baštini

Usvojeni na 19. Generalnoj skupštini ICOMOS-a, Nju Delhi, Indija, 15. decembar 2017.

PREAMBULA

Ruralni pejzaži su veoma važna komponenta baštine čovječanstva. Oni su takođe jedan od najčešćih tipova kontinuiranih kulturnih pejzaža. Postoji velika raznolikost ruralnih pejzaža širom svijeta koji predstavljaju kulture i kulturne tradicije. Ruralni pejzaži obezbjeđuju ljudskim društvima višestruke ekonomske i društvene koristi, multifunkcionalnost, kulturnu podršku i funkcije ekosistema. Ovaj dokument podstiče na dublje razmišljanje i nudi uputstva za etičku, kulturnu, ekološku i održivu transformaciju sistema ruralnih pejzaža, na svim nivoima, od međunarodnih do lokalnih administrativnih nivoa.

Uvažavajući globalni značaj proizvodnje hrane i korišćenja obnovljivih prirodnih resursa koji se temelje na kulturi, kao i probleme i prijetnje sa kojima se takve aktivnosti suočavaju u okviru savremenog kulturnog, ekološkog, ekonomskog, društvnog i pravnog konteksta;

Uzimajući u obzir *Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima* Ujedinjenih nacija (1948), *Konvenciju Ujedinjenih nacija o biološkoj raznovrsnosti* (1992), *Univerzalnu deklaraciju UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti* (2001), *Deklaraciju Ujedinjenih nacija o pravima starosjedilačkih naroda* (2007), *Međunarodni ugovor o biljnim genetičkim resursima za hranu i poljoprivredu* (Organizacija za hranu i poljoprivredu - FAO, 2011) i *Ciljeve održivog razvoja Ujedinjenih nacija* iz 2015. godine (posebno, ali ne ograničavajući se na podcilj 11.4¹), koji ističu da sva ljudska bića imaju pravo na odgovarajuće, zdrave i sigurne izvore hrane i vode;

Uzimajući u obzir međunarodne dokumente kao što su *Venecijanska povelja o konzervaciji i restauraciji spomenika i spomeničkih cjelina* (1964); *Konvencija o zaštiti Svjetske kulturne i prirodne baštine* (UNESCO, 1972); *Firentinska povelja o istorijskim vrtovima* (ICOMOS-IFLA, 1981); *Vašingtonska povelja o očuvanju istorijskih gradova i urbanih područja* (ICOMOS, 1987); *Dokument o autentičnosti iz Nare* (ICOMOS, 1994); *Konvencija o zaštiti nematerijalne kulturne baštine* (UNESCO, 2003); *Deklaracija iz Ksijana o očuvanju okruženja građevina, lokaliteta i područja kulturne baštine* (ICOMOS, 2005); *Preporuka o istorijskom urbanom pejzažu* (UNESCO, 2011); *Firentinska deklaracija o nasljeđu i pejzažu kao ljudskim vrijednostima* (ICOMOS, 2014); *Firentinska deklaracija o povezanosti biološke i kulturne raznolikosti* (UNESCO, 2014) i *Politika za integrisanje perspektive održivog razvoja u procese koji proističu iz Konvencije o Svjetskoj baštini* (UNESCO, 2015), koji se odnose na baštinu i kulturne vrijednosti pejzaža;

¹ "Pojačati napore da se zaštiti i obezbijedi svjetska kulturna i prirodna baština" (Agenda Ujedinjenih nacija do 2030).

Uzimajući u obzir regionalne i nacionalne dokumente koji se odnose na ruralne pejzaže, uključujući *Evropsku konvenciju o predjelu* (2000), *Evropski vodič za posmatranje ruralne baštine* (CEMAT, 2003), *Faro konvenciju o vrijednosti kulturne baštine za društvo* (Savjeta Evrope, 2005), *Deklaraciju iz Tokija o ulozi svetih prirodnih mjesta i kulturnih pejzaža u očuvanju biološke i kulturne raznolikosti* (2005), *Deklaraciju iz Santijaga de Kube o kulturnom pejzažu na Karibima* (2005), *Latinoameričku inicijativu o pejzažu* (LALI, 2012), *Povelju o mjestima od kulturnog značaja (Povelja iz Bure)* (ICOMOS Australije, 1999-2013), *Povelju o pejzažu azijsko-pacifičkog regiona* (IFLA, 2015);

Uzimajući u obzir *Operativne smjernice za primjenu Konvencije o Svjetskoj baštini* Centra za Svjetsku baštinu UNESCO-a (2015), koje od 1992. godine prvenstveno označavaju ruralne pejzaže kao „kontinuirane kulturne pejzaže“;

Uzimajući u obzir *Milansku deklaraciju o ruralnim pejzažima* (ICOMOS-IFLA ISCCL, 2014) koja tretira ruralne pejzaže kao baštinu;

Imajući u vidu da je Međunarodna unija za zaštitu prirode (IUCN) prepoznala zaštićene pejzaže i morske pejzaže kao kategoriju V u svom sistemu upravljanja, napore koje IUCN preduzima u cilju održavanja pastoralnog nomadizma (*Svjetska inicijativa za održivi pastoralizam*, 2008), zajedničku inicijativu ICOMOS-a i IUCN-a pod nazivom „*Povezivanje prakse - priroda i kultura*“ i važnost interakcije ljudi sa njihovim okruženjem na načine koji održavaju biokulturnu raznolikost (uključujući agrobiodiverzitet, kao i kulturne i duhovne vrijednosti);

Uzimajući u obzir program *Globalno važnih sistema poljoprivredne baštine* (GIAHS) Organizacije za hranu i poljoprivredu (FAO) koji ima za cilj da identifikuje i zaštiti izuzetne sisteme korišćenja zemljišta i pejzaže koji imaju vrijednost baštine i koji se odlikuju bogatstvom poljoprivrednog biološkog biodiverziteta i sistema znanja značajnih na globalnom nivou.

Uzimajući u obzir druge dokumente koji se odnose isključivo na aspekte ruralnih pejzaža, kao što su *Povelja iz Baeze o agrarnom nasljeđu* (2012), *Preporuke tematskog sastanka stručnjaka Svjetske baštine o vinogradarskim kulturnim pejzažima*, Tokaj, Mađarska (2001) i preporuke mnogih drugih tematskih ekspertskih sastanaka o ruralnim kulturnim pejzažima kao baštini;

ICOMOS i IFLA

Obvezuju se da će proširiti svoje aktivnosti saradnje tako što će širiti i koristiti sljedeće principe kako bi se promovisali razumijevanje, efikasna zaštita, održiva transformacija i prenošenje i poštovanje baštine ruralnog pejzaža kao dijela ljudskih društava i kultura i ključnog resursa širom svijeta.

Principi predstavljeni u ovom dokumentu nastoje da riješe problem nestajanja i negativnih promjena ruralnih pejzaža i njihovih povezanih zajednica, kroz prepoznavanje, očuvanje i promovisanje vrijednosti njihovog nasljeđa. Cilj dokumenta je da promoviše odgovarajuću ravnotežu između ekonomskih, društvenih, kulturnih i ekoloških aspekata.

1 PRINCIPI

A. Definicije

Ruralni pejzaž: Za potrebe ovog dokumenta, ruralni pejzaži su kopnena i vodena područja stvorena interakcijom ljudi i prirode koja se koriste za proizvodnju hrane i drugih obnovljivih

prirodnih resursa, kroz poljoprivredu, stočarstvo i pastoralizam, ribarstvo i akvakulturu, šumarstvo, sakupljanje divljih plodova, lov i ekstrakciju drugih resursa, kao što je so. Ruralni pejzaži su multifunkcionalni resursi. Istovremeno, sva ruralna područja imaju kulturna značenja koja im pripisuju ljudi i zajednice: sva ruralna područja su pejzaži.

Ruralni pejzaži su dinamični, živi sistemi koji obuhvataju mjesta koja su nastala i kojima se upravlja koristeći tradicionalne metode, tehnike, sakupljeno znanje i kulturne prakse, kao i mjesta u kojima su tradicionalni pristupi proizvodnji pretrpjeli promjene. Sistemi ruralnih pejzaža obuhvataju ruralne elemente i njihove međusobne funkcionalne, proizvodne, prostorne, vizuelne, simboličke i ekološke odnose, kao i odnose sa širim okruženjem.

Ruralni pejzaži obuhvataju područja kojima se dobro upravlja, kao i uništena ili napuštena područja koja se mogu ponovo koristiti ili obnoviti. To mogu biti ogromne ruralne površine, periurbana područja, kao i mali prostori u okviru izgrađenih područja. Ruralni pejzaži obuhvataju kopnene površine, zemljište i resurse ispod površine tla, vazdušni prostor i vodene površine.

Ruralni pejzaž kao baština: Odnosi se na materijalno i nematerijalno nasljeđe ruralnih područja. Ruralni pejzaž kao baština obuhvata fizičke atribute – samo zemljište koje se koristi za proizvodnju, morfologiju, vodu, infrastrukturu, vegetaciju, naselja, ruralne građevine i centre, vernakularnu arhitekturu, transport i trgovačke mreže, itd. - kao i šire fizičke, kulturne i ekološke veze i okruženje. Ruralni pejzaž kao baština takođe uključuje povezano kulturno znanje, tradicije, prakse, izraze identiteta i pripadnosti lokalnih ljudskih zajednica, kao i kulturne vrednosti i značenja koja su im pripisivali ljudi i zajednice u prošlosti, kao i u sadašnjosti. Ruralni pejzaži kao baština obuhvataju tehničko, naučno i praktično znanje o odnosima između čovjeka i prirode.

Ruralni pejzaži kao baština su izrazi društvenih struktura i funkcionalnih organizacija koje ih stvaraju, koriste i transformišu u prošlosti i sadašnjosti. Ruralni pejzaž kao baština obuhvata kulturne, duhovne i prirodne atribute koji doprinose održavanju biokulturne raznolikosti.

Sva ruralna područja mogu se posmatrati kao nasljeđe, kako izuzetna i obična, tako i tradicionalna i ona nedavno transformisana aktivnostima modernizacije: baština može naći izraz kroz različite vrste i nivoe i može biti povezana s mnogim istorijskim razdobljima, kao palimpsest.

B. Značaj

Ruralni pejzaži oblikovani su hiljadama godina i predstavljaju značajne djelove ljudske i istorije razvoja životne sredine na zemlji, načina života i baštine. Mnoge područja svijeta su značajni izvori hrane, obnovljivih prirodnih resursa, zajedničkog pogleda na svijet i dobrobiti za lokalne i starosjedilačke zajednice, kao i za posjetioce i turiste. Pejzaži koji se koriste za uzgajanje i/ ili ubiranje biljnih i životinjskih vrsta, uključujući jestive resurse, pokazuju međusobnu povezanost ljudi i drugih vrsta širom različitih područja. Raznovrsnost načina praktikovanja poljoprivrede, šumarstva, stočarstva, ribarstva, akvakulture, iskorišćavanja divljih resursa i drugih praksi korišćenja resursa je od suštinskog značaja za buduću adaptaciju i rezilijentnost ljudskog života na globalnom nivou.

Vrijednosti baštine ruralnih pejzaža su prepoznate u nekim popisima baštine, kao što je UNESCO-va Lista Svjetske baštine gdje su označeni kao *'kontinuirani kulturni pejzaži'*. Te

vrijednosti mogu biti prepoznate u regionalnim, nacionalnim i lokalnim popisima baštine i režimima zaštite područja. Identifikacija vrijednosti ruralnih pejzaža na bilo kom nivou ima za cilj stvaranje svijesti o materijalnim i nematerijalnim kvalitetima i vrijednostima ruralnih pejzaža, i predstavlja prvi i neophodan korak u promovisanju održivog očuvanja takvih područja i prenošenje budućim generacijama znanja i kulturnih značenja koji su sa njima povezani.

C. Prijetnje

Porast ljudske populacije i klimatske promjene čine ruralne pejzaže podložnim rizicima njihovog nestajanja i/ili napuštanja ili radikalnih promjena. Prijetnje kojima su ruralni pejzaži izloženi odražavaju tri međusobno povezane vrste promjena:

1 Demografske i kulturne (porast stanovništva u urbanim i depopulacija u ruralnim područjima, širenje gradova, intenzivni radovi na infrastrukturi, razvojni pritisci, nestajanje tradicionalnih praksi, tehnika, lokalnog znanja i kultura);

2 Strukturalne (globalizacija, promjena i rast trgovine i odnosa, ekonomski rast ili opadanje, intenziviranje poljoprivrednih praksi i tehnika, promjena zemljišta i nestajanje prirodnih pašnjaka i raznolikosti domaćih vrsta);

3 Ekološke (klimatske promjene, zagađenje i uništavanje životne sredine, uključujući neodrživo iskorišćavanje resursa, uticaje na tlo, vegetaciju i kvalitet vazduha, i gubitak biodiverziteta i agro-biodiverziteta).

D. Izazovi

Baština treba da igra važnu ulogu u prepoznavanju, zaštiti i promociji ruralnih pejzaža i biokulturne raznolikosti zbog značajnih vrijednosti koje ona predstavlja. Baština može doprinijeti očuvanju i povećanju prilagodljivosti i rezilijentnosti ruralnih pejzaža služeći kao podrška ruralnom i urbanom stanovništvu, lokalnim zajednicama, vladama, industrijama i korporacijama kao integralnom aspektu upravljanja dinamičnom prirodom, prijetnjama, rizicima, snagama i potencijalima takvih područja. Očuvanje integriteta i autentičnosti baštine treba da se fokusira na obezbjeđivanje standarda i kvaliteta života lokalnog stanovništva koje radi i živi u ruralnim područjima. Kao i sva baština, ruralna baština je ekonomski resurs: njeno korišćenje treba da bude odgovarajuće i treba da pruži značajnu podršku njenoj dugoročnoj održivosti.

E. Koristi

Ruralni pejzaži su ključni resursi za budućnost ljudskog društva i životne sredine na svjetskom nivou: oni obezbjeđuju hranu i sirovine, kao i osjećaj identiteta; oni predstavljaju ekonomske, prostorne, ekološke, društvene, kulturne, duhovne, zdravstvene, naučne, tehničke i, u nekim područjima, rekreativne faktore. Pored obezbjeđivanja hrane i sirovina, ruralni pejzaži doprinose očuvanju zemljišta (prirode, životne sredine, zemlje, hidrografskih mreža) i prenošenju ruralnih kultura (tehnika, znanja o životnoj sredini, kulturnih tradicija, itd.) budućim generacijama. Ruralni pejzaži često obezbjeđuju izrazite ekonomske i turističke koristi kad se usko povežu sa promovisanjem i unapređenjem vrijednosti njihove baštine.

Tokom prethodnih decenija, ekološko i kulturno nasljeđe bili su predmet sve većeg broja međunarodnih, interdisciplinarnih i transdisciplinarnih istraživanja. Zajednice kao nosioci znanja ili lokalne inicijative i saradnja između zainteresovanih strana, seoskog i gradskog stanovništva i stručnjaka doprinijeli su očuvanju, povećanju svijesti i unapređenju ruralnih pejzaža kao vrijednog zajedničkog resursa. Mnoge međunarodne, nacionalne i lokalne javne uprave podržale su ovu ideju kroz svoje zakonodavstvo i politike.

F. Održivost ruralnih pejzaža

Mnogi ruralni sistemi pokazali su se kao održivi i rezilijentni tokom vremena. Različiti aspekti ovih sistema mogu uticati na buduće upravljanje aktivnostima u ruralnim područjima i potpomoći očuvanje i unapređenje biokulturne raznolikosti i prava ljudi na odgovarajuće količine i dobar kvalitet hrane i sirovina.

S obzirom da pejzaži prolaže kroz stalne, neizmjenjive i neizbježne procese transformacije, politike vezane za ruralni pejzaž treba da se fokusiraju na upravljanje prihvatljivim i odgovarajućim promjenama tokom vremena, baveći se očuvanjem, poštovanjem i unapređivanjem vrijednosti baštine.

2 KRITERIJUMI ZA AKCIJU

Specifične mjere su: razumijevanje, zaštita, održivo upravljanje transformacijom, širenje i prenošenje znanja o pejzažima i vrijednostima njihove baštine.

A. Razumijevanje ruralnih pejzaža i vrijednosti njihove baštine

1. **Prepoznati da svi ruralni pejzaži imaju vrijednosti baštine**, bilo da su one ocijenjene kao izuzetne ili obične, i da će takve vrijednosti baštine varirati u zavisnosti od obima i karaktera (oblici, materijali, upotreba i funkcije, vremenski periodi, promjene).
2. **Dokumentovati vrijednosti baštine ruralnih pejzaža** kao osnove za efikasno planiranje, donošenje odluka i upravljanje. Inventari, katalozi, atlas i mape pružaju osnovna znanja o ruralnim pejzažima potrebna za prostorno planiranje, zaštitu životne sredine i baštine i sredstva upravljanja, uređenje pejzaža i monitoring.
3. **Razviti osnovno znanje o fizičkim i kulturnim karakteristikama ruralnih pejzaža**: o statusu ruralnog pejzaža danas; njegovim transformacijama tokom istorije i izražajima materijalne i nematerijalne baštine; istorijskim, naslijeđenim i savremenim sociokulturnim percepcijama pejzaža; prošlim i sadašnjim vezama (prostornim, kulturnim, društvenim, proizvodnim i funkcionalnim) između svih elemenata (prirodnih i onih koje je stvorio čovjek, materijalnih i nematerijalnih) sistema ruralnog pejzaža; i zainteresovanim stranama uključenim u prošlosti i sadašnjosti. Inventarisanje i katalogizacija imaju za cilj da opišu trenutno stanje ruralnih pejzaža, ali i da identifikuju promjene tokom vremena.
4. **Izvršiti inventarisanje i katalogizaciju ruralnih pejzaža na svim nivoima** (svjetskom, regionalnom, nacionalnom, lokalnom). Ovi alati treba da integrišu lokalno, tradicionalno i naučno znanje i da koriste sistematske metode koje su lako dostupne i pogodne da ih koriste kako stručnjaci tako i laici u svim zemljama, kako bi se prikupili i uporedili podaci

o ruralnim pejzažima na međunarodnom i lokalnom nivou. Da bi se stvorila efikasna baza podataka, aktivnosti inventarisanja i katalogizacije treba da uzmu u obzir složenost, troškove ljudskih resursa, vrijeme prikupljanja i organizacije podataka i da uključe i stručnjake i lokalno stanovništvo.

5. **Razviti znanje kako bi se omogućilo upoređivanje ruralnih pejzaža na svim nivoima** (svjetskom, regionalnom, nacionalnom, lokalnom), praćenje promjena ruralnih pejzaža tokom istorije i potpomoglo zajedničko učenje i saradnja od lokalnog do globalnog nivoa i između svih javnih i privatnih aktera.
6. **Prepoznati lokalno stanovništvo kao nosioce znanja** koji u mnogim slučajevima pomažu u oblikovanju i održavanju pejzaža i treba da budu uključeni u stvaranje kolektivnog znanja.
7. **Promovisati opsežnu i kontinuiranu saradnju između javnih institucija, nevladinih organizacija i univerziteta** u cilju istraživanja, razmjene informacija, tehničke pomoći i koordinacije raznovrsnih aktivnosti na stvaranju znanja na svim administrativnim nivoima.

B. Zaštita ruralnih pejzaža i vrijednosti njihove baštine

1. **Revidirati i sprovoditi zakonske i političke okvire** kako bi se osigurala biokulturna održivost i rezilijentnost prilikom korišćenja i transformacije ruralnih pejzaža u odnosu na globalne, nacionalne, lokalne prijetnje, rizike i mogućnosti.
2. **Sprovoditi politike** putem zakona, pravila, ekonomskih strategija, rješenja za upravljanje, razmjene informacija i kulturne podrške. Složenost ruralnih pejzaža zahtijeva izradu kako specifičnih tako i međusektorskih politika koje uzimaju u obzir šire kulturne, socijalne, ekonomske i ekološke faktore.
3. **Definisati strategije i akcije za dinamičnu konzervaciju, obnovu, inovaciju, adaptivnu transformaciju, održavanje i dugoročno upravljanje.** One treba da nastoje da postignu ravnotežu u korišćenju globalnih i lokalnih pristupa, i osiguraju uključivanje i saradnju svih zainteresovanih strana i zajednica u procese njihove izrade i svakodnevnog upravljanja.
4. **Uzeti u obzir da su vrijednosti baštine ruralnog pejzaža ekonomske, društvene, ekološke, kulturne, duhovne i prostorne** i da svijest o vrijednostima svakog ruralnog pejzaža omogućava upravljanje odgovarajućim i efikasnim transformacijama u budućnosti.
5. **Razviti efikasne politika** zasnovane na činjeničnim lokalnim i drugim znanjima o pejzažima, njihovim snagama i slabostima, kao i potencijalnim prijetnjama i mogućnostima. Definisati ciljeve i alate. Programirati aktivnosti u odnosu na dugoročne, srednjoročne i kratkoročne ciljeve upravljanja.
6. **Definisati strategije monitoringa** kako bi se ocijenila efikasnost sprovedenih politika i preispitali kratkoročni, srednjoročni i dugoročni ciljevi u odnosu na rezultate monitoringa.
7. **Uzeti u obzir da efikasno sprovođenje politike** zavisi od informisanosti i uključenosti javnosti, od njihove podrške potrebnim strategijama i uključenosti u akcije. Neophodno je dopuniti sve druge akcije. Javne uprave treba da podrže inicijative koje su proaktivne i imaju pristup odozdo prema gore.

C. Održivo upravljanje ruralnim pejzažima i vrijednostima njihove baštine

1. **Uzeti u obzir bio-kulturna prava u okviru proizvodnje hrane i prirodnih resursa.** Koristiti pristupe planskog upravljanja koji potvrđuju dinamičnu, živu prirodu pejzaža i poštuju ljude i druge vrste koje žive na tim područjima. Poštovati, vrednovati i podržavati raznovrsnost kultura i pristupa koje različiti narodi imaju prema prirodi.
2. **Prepoznati ključne aktere vezane za ruralne pejzaže, uključujući ruralno stanovništvo i lokalne, starosjedilačke i migrantske zajednice** sa njihovom povezanošću sa mjestima, njihovom ulogom u oblikovanju i održavanju pejzaža, kao i njihovim poznavanjem prirodnih uslova i životne sredine, prošlih i sadašnjih događaja, lokalnih kultura i tradicija, kao i naučnih i tehničkih rješenja koja su isprobavana i sprovedena vjekovima. Potvrditi da dobar standard i kvalitet života ruralnih stanovnika omogućava jačanje ruralnih aktivnosti, ruralnih pejzaža, kao i prenošenje i kontinuitet ruralnih praksi i kultura.
3. **Uzeti u obzir veze između kulturnih, prirodnih, ekonomskih i društvenih aspekata** širom područja velikih i malih pejzaža, prilikom izrade strategija održivog upravljanja ruralnim pejzažima kao resursima baštine.
4. **Uzeti u obzir međusobnu povezanost ruralnih i urbanih pejzaža.** Ruralni pejzaži predstavljaju resurs za kvalitetan život gradskog stanovništva (rekreacija, kvalitet i količina hrane, drva za ogrijev, voda i kvalitet čistog vazduha, uzgajanje hrane u baštama, itd.) u svim metropolitenskim oblastima svijeta. Urbana područja mogu obezbijediti ekonomske mogućnosti za proizvode ruralnih pejzaža i integrisati druge aktivnosti kao što su rekreacija, obrazovanje, agroturizam, koje građani traže (multifunkcionalnost). Saradnju između ruralnog, periurbanog i urbanog stanovništva treba aktivno podsticati i praktikovati, kako u pogledu razmjene znanja o baštini ruralnih pejzaža, tako i odgovornosti za njihovo upravljanje.
5. **Pronaći ravnotežu** između dugoročno održivog (ekonomskog, socijalnog, kulturnog, ekološkog) korišćenja resursa i očuvanja baštine, i kratkoročnih potreba za kvalitetnim životom ruralnih radnika, što predstavlja preduslov za nastavak aktivnosti koje stvaraju i održavaju ruralne pejzaže. Kvalitet života se sastoji kako od prihoda tako i društvenog uvažavanja, obezbjeđivanja javnih usluga, uključujući obrazovanje, priznavanja kulturnih prava, itd. To zahtijeva iznalaženje odgovarajućih načina i rješenja u kojima su vrijednosti živog nasljeđa prepoznate, tako da promjene i prilagođavanje budu u skladu sa očuvanjem, korišćenjem i promovisanjem vrijednosti nasljeđa, kao i sa ekonomskim unapređenjem nasljeđa ruralnog pejzaža.
6. **Podržati ravnopravno upravljanje ruralnim pejzažima**, uključujući i podsticanje aktivnog uključivanja lokalnog stanovništva, zainteresovanih strana, ruralnog i urbanog stanovništva, kada se radi kako o širenju znanja tako i preuzimanju odgovornosti za upravljanje i monitoring ruralnog pejzaža kao dijela baštine. S obzirom da su mnogi ruralni pejzaži kombinacija privatnog, korporativnog i državnog vlasništva, neophodni su saradnički radni odnosi.

D. Širenje i prenošenje znanja o baštini i vrijednostima ruralnih pejzaža

1. **Širiti svijest** o vrijednostima baštine ruralnih pejzaža kroz zajedničke participativne akcije, kao što su zajedničko učenje, obrazovanje, izgradnja kapaciteta, interpretacija baštine i

istraživačke aktivnosti. Razviti participativne planove i prakse koje uključuju civilno društvo, privatne organizacije, javne vlasti i urbano i ruralno stanovništvo.

2. **Povećati svijest** o sredstvima i metodama prenošenja tradicionalnih i tehničkih znanja i praksi i razviti studije slučaja kako bi se to omogućilo i širiti najbolje prakse.
3. **Podržati zajedničko učenje, obuku i istraživanje** koristeći različite alate, pristupe i kulturne prakse, uključujući kulturno mapiranje, razmjenu informacija, obrazovanje i obuku na terenu koji će uključivati zainteresovane strane, kao što su lokalne zajednice, stručnjaci za baštinu, stručnjaci iz različitih disciplina, škole i univerziteti i mediji.

NAPOMENA: Dokument je promovisan od strane *Međunarodnog naučnog komiteta za kulturne pejzaže ICOMOS-IFLA-e / International Scientific Committee on Cultural Landscapes (Svjetska inicijativa za ruralne pejzaže / World Rural Landscapes Initiative www.worldrurallandscapes.org)*